

Во Уставот на Република Македонија, член 49, се вели дека Републиката се грижи за положбата и за правата на македонскиот народ во соседните земји и за иселениците од Македонија, го помага нивниот културен развој и ги унапредува врските со нив... Но, хартијата трпи сè. Реалноста е поинаква, барем така велат нашите кои живеат во соседните држави.

За прашањето каква е нивната положба, надлежните институции во оваа држава, по сè изгледа, не сакаат да зборуваат. А и нашите напори да дознаеме нешто повеќе за овој проблем не вродија со плод. Зошто - можеби затоа што не направија ништо за подобрување на нивната положба.

■ Пишува:
Жаклина МИТЕВСКА

ваат еднакви права за сите граѓани, реалноста го докажува спротивното. Македонците во Голо Брдо не се признати како малцинство. При-

ОХРАБРЕНИ МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

БЕЗ СТРАТЕГИЈА

Нашите надлежни институции не сакаат да зборуваат за тоа каква е положбата на

теренот е поинаква, така велат тамошните Македонци.

По сè изгледа, тоа е причината зошто нè одбегнуваат од Министерството за над-

НЕ СЕ СРАМИМЕ ЛИ ОД НАШАТА ИНЕРТНОСТ ЗА МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ ВО СОСЕДСТВОТО!

Непочитувањето и омаловажувањето на човековите права претставува навреда на достоинството на човекот. За жал, таа навреда е вообичаена појава, особено кога се во прашање Македонците кои живеат во "поборбените" делови на Македонија, Егејска, Пиринска, Мала Преспа, Гора, Голо Брдо... На овие територии тие мака мачат да го докажат својот идентитет. Сепак, и покрај тешкотиите со кои како малцинство се соочуваат во државите каде што живеат, тие се обидуваат да го одржат македонскиот дух и да се борат за она што им следува според меѓународните документи за човекови права...

Иако соседните земји (Албанија, Бугарија, СиЦГ), во своите уставни како највисоки законодавни акти предвиду-

знати се само нашите од Мала Преспа. Во Бугарија, Македонците секојдневно се изложени на разни пропаганди кои го оспоруваат нивното постоење, односно оваа држава не сака ниту да ги прифати нивните организации и политичките партии, всушност таму не можат да се формираат партии врз етничка основа. За каква демократија тогаш станува збор?

Ништо подобра не е ниту состојбата со нашите во Грција. Грчкиот Устав не предвидува постоење на националности, таму сите се Грци. Можеби малку подобра е состојбата со нашите во Србија и Црна Гора. Тамошните Македонци, како и другите малцинства, се разбира, оние кои сакаат тоа да го направат, формираа Македонски национален совет, кој е поддржан од власта.

Македонците во соседството и што тие имаат направено во тој поглед. Ниту, пак, пројавуваат интерес да го искористат позитивното искуство, на пример, на Словенија, која е членка на ЕУ и ова прашање го има регулирано во својот Устав, а ќе донесе и закон, кој сега е во процедура, за заштита на Словенците кои живеат надвор од границите на Словенија, во Австрија, Унгарија, Италија...

И во Уставот на Република Македонија се вели дека Републиката се грижи за положбата и за правата на македонскиот народ во соседните земји и за иселениците од Македонија... Но, тоа е само на хартија, ние немаме никаква национална стратегија за заштита на македонското малцинство кое живее надвор од границите на матичната држава. А состојбата на

ворешни работи. Всушност, искуството покажа дека во интерес на добрососедските земји тие како да се откажаа од нашите во Егеј, Пирин, Албанија, Србија и Црна Гора... А и сите активности во поглед на македонскиот идентитет и зачувување на македонштината кои се одвиваат во соседството се на иницијатива на тамошните Македонци. И додека тие како малцинство се изложени на невидена пропаганда да се откажат од идентитетот, овдешните малцинства ги уживаат сите права (со интенција едно од нив да стане конститутивен народ). Но, не само што тоа им е дозволено од нашите власти, туку на тоа нè притискаат и нивните матични држави. За жал, вака не се однесува и Македонија кога е во прашање нејзиното малцинство. Време е да го

смениме начинот на нашето (не)размислување и малку повеќе да се позанимаваме со оваа проблематика, а не само да собираме поени, да отвораме македонски културни центри во соседството, а тие воопшто да не функционираат.

Како држава ја поздравивме најновата одлука на Судот за човекови права во Стразбур затоа што ги казни (парично) Бугарија и Грција

за неправдите кои им ги нанеле на Македонците, но треба да се засрамиме зошто ние не преземавме ништо за подобрување на нивната положба. Можеби некој ќе рече дека не смееме да се мешаме во внатрешните работи на соседните земји, но прашањето за нашето малцинство е наше прашање и не смееме да се откажуваме од него.

На пример, Грција треба да ѝ плати 32.000 евра от-

штета на партијата на етничките Македонци "Виножито", чии активисти беа нападнати во Лерин во септември 1995 година, кога сакаа да постават натпис на македонски јазик на балконот од зградата каде што се наоѓа седиштето на партијата. Стразбур објави и две одлуки против Бугарија, зашто е констатирано дека таа држава го прекршила член 11 од Европската конвенција за правата на чове-

кот и основните слободи, кој гарантира слобода на собирање и здружување. За судскиот процес "ОМО Илинден" и нејзиниот претседател Јордан Иванов против Бугарија", судот во Стразбур дошол до заклучок дека во 12 случаи, меѓу март 1998 и септември 2003 година, кога организацијата ОМО Илинден сакала да организира мирни демонстрации, властите ја попречиле.

УСТАВ НА СРБИЈА И ЦРНА ГОРА

Член 13

Граѓаните се еднакви во своите права и должности и имаат еднаква заштита пред државата и другите органи, без оглед на нивната раса, полот, раѓањето, јазикот, националноста, религијата, политичките и други убедувања, нивото на образованието, социјалното потекло, сопственичкиот статус, или кои било други лични карактеристики.

Член 32

Сите имаат право на образование под еднакви услови. Основното образование е задолжително.

Граѓаните не плаќаат школарина за редовно образование финансирано од јавни фондови. Припадниците на други нации и национални малцинства имаат право на образование на својот јазик во согласност со законот.

Член 49

На граѓаните им се гарантира слободата за изразување на својата национална припадност и култура, и слободата да го користат својот јазик и писмо. Граѓаните не се обврзани да ја декларираат својата национална припадност.

УСТАВ НА РЕПУБЛИКА ГРЦИЈА

Мал дел е предвиден за слобода на религија, но нема ништо за малцинства.

УСТАВ НА РЕПУБЛИКА БУГАРИЈА

Член 36

(1) Учењето и користењето на бугарскиот јазик е право и обврска на секој бугарски граѓанин (државјанин). (2) Државјаните чиј мајчин јазик не е бугарски имаат право да учат и да го користат својот јазик заедно со задолжителното учење на бугарски јазик. (3) Ситуациите каде што се користи само официјалниот јазик се утврдени со закон.

Член 54

(1) Сите (граѓани) имаат право да ги користат националните и универзалните човекови културни вредности и да развиваат сопствена култура во согласност со етничката самоидентификација, која е призната и гарантирана со закон.

Член 57

(1) Фундаменталните граѓански права се неотповикливи.

УСТАВ НА РЕПУБЛИКА АЛБАНИЈА

Член 15

1. Фундаменталните човекови права и слободи се несподеливи, неотуѓиви и неповредливи и се наоѓаат во основата на севкупниот правосуден поредок.

2. Органите на јавната власт, во исполнувањето на своите должности, треба да ги почитуваат фундаменталните права и слободи, како и да придонесуваат за нивната реализација.

Член 16

1. Фундаменталните права и слободи и должностите предвидени во овој Устав за албанските граѓани (државјани), исто така, важат за странците и апатридите на територијата на Република Албанија, освен во случаите кога Уставот специфично поврзува користење на определени права и слободи со албанското државјанство.

Член 17

1. Ограничувањето на правата и на слободите предвидени во овој Устав можат да се воспостават само со закон, ако тоа е во јавен интерес или заради заштита на правата на другите. Ограничувањето треба да е во сообразност со ситуацијата која го диктира.

2. Овие ограничувања не смеат да ја повредуваат суштината на правата и на слободите и во ниту еден случај не можат да ги надминат ограничувањата предвидени во Европската конвенција за човекови права.

Член 18

1. Сите (луѓе) се еднакви пред законот.

2. Ниту едно лице не смее неправедно да биде дискриминирано поради причини како што се полот, расата, религијата, етничката припадност, јазикот, политичките, верските или филозофските убедувања, економската ситуација, образованието, социјалниот статус или потеклото.

3. Ниту едно лице не смее да биде дискриминирано поради причини спомнати во став 2, ако не постојат основани и објективни правни основи за тоа.

Член 19

Секое лице на кое барем еден од родителите му има албанско државјанство автоматски добива албанско државјанство. Албанското државјанство се добива и по други основи предвидени со закон.

Член 20

1. Лицата кои припаѓаат на националните малцинства пред законот имаат еднакво право на користење на човековите слободи и права.

2. Тие имаат право на слободно изразување без забрана или принуда, на својата етничка, културна, верска или јазична припадност. Тие имаат право да ја зачувуваат и развиваат, да учат и да им се предава на нивниот мајчин јазик, како и да се здружуваат во организации и друштва за заштита на нивните интереси и идентитет.

Со одлуката од Стразбур, решението на Уставниот суд на Бугарија, со кое беше поништена регистрацијата на ОМО "Илинден" - ПИРИН, тоа е прогласено за спротивно на член 11 од Конвенцијата за правата на човекот. Во пресудата Судот наоѓа дека забранетата партија нема преземено ништо што може да биде закана за земјата и дека припишуванието сепаратистички и автономистички погледи не се причина за забрана кога партијата користи ненасилнички средства и ги исповеда и ги применува демократските принципи. Судот констатира дека барањата за автономија, сами по себе, не претставуваат основа за забрана на активностите на соодветната партија, бидејќи слободното проповедање и ширење идеи претставува темел на демократското општество. Тој е категоричен дека тоа што програмата на партијата е најдена за несоодветна со бугарските закони не значи дека е incompatible со демократските принципи, со што индиректно посочи на недемократичноста на дел од законите во Бугарија, како и на начинот на нивното применување. Да потсетиме, и другата македонска партија "ОМО ПИРИН" со години ја чека одлуката на бугарскиот Врховен суд. Клучно во случајот е тоа што се одзема законскиот изговор кој го користеа властите во Бугарија за да ги дискриминираат македонските партии: тоа што тие наводно се насочени против територијалното единство на државата и претставуваат закана за националната безбедност.

ЗЕМЈИТЕ ОД ЕУ

Како земјите-членки на Европската унија го регулирале прашањето со малцинствата? Словенија е членка на ЕУ, Хрватска доби статус на земјакандидат за ЕУ и почнати се преговорите за нејзино зачленување. Одговор на ова прашање добивме само од амбасадорот на Република Словенија во РМ, господинот Марјан Шифтар, а хрватскиот амбасадор во Македонија, поради презафатеност, како

УСТАВ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Член 48

Припадниците на националностите имаат право слободно да ги изразуваат, негуваат и развиваат својот идентитет и националните особености.

Републиката им ја гарантира заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на националностите.

Припадниците на националностите имаат право да основаат културни и уметнички институции, научни и други здруженија заради изразување, негување и развивање на својот идентитет.

Припадниците на националностите имаат право на настава на својот јазик во основното и средното образование на начин утврден со закон. Во училиштата во кои образованието се одвива на јазикот на националноста се изучува и македонскиот јазик.

ОМО "ИЛИНДЕН" - ПИРИН ГО ДОБИ СПОРОТ СО БУГАРИЈА

што нè информираа неговите служби, не можеше да ни даде одговор. Неодамна, Советот на Европа предупреди дека се намалува бројот на граѓаните кои го говорат јазикот на малцинствата во Хрватска. Според најновиот извештај за јазиците, граѓаните на кои хрватскиот им е мајчин јазик се потолерантни кон малцинските јазици "но во целина, културата во Хрватска не покажува доволно почитување кон јазиците". Советот на Европа го нагласува проблемот со српскиот јазик, ги поздравува законите за заштита на јазичните малцинства во земјата, но сепак наведува дека постојат некои рестрикции во оваа област.

Словенечкиот амбасадор господинот Шифтар вели: "Уставот кој беше донесен по нашето осамостојување, поаѓаше од дотогаш важечкиот уставно-правен систем за заштита на правата на малцинствата во Словенија. Може да се каже дека прашањето за правата и заштитата на ин-

дивидуалните и на колективните права на малцинствата во Словенија е конзистентно решено во согласност со европските препораки, Советот на Европа, Обединетите нации. Тој уставно-правен систем кој функционира, во практиката е конкретно разработен, со многу закони и подзаконски прописи и акти на локалната самоуправа, значи само е продолжување на тоа што во Словенија го имавме до 1991 година. Основна карактеристика или појдовна точка е принципот кој е познат и признат и во меѓународната практика - мнозинството да одговара за малцинството, односно за положбата, чувствата и заштитата на правата на малцинствата одговорно е мнозинството. Зборувам за принципот на позитивна дискриминација, одговорноста на мнозинството да ја регулира положбата на малцинството, да ги штити и да ги создава сите услови за практично функционирање на тој систем, од-

носно да се создадат можности ефективно да се користат правата и да се обезбедува таква клима во општеството за малцинствата да можат да се чувствуваат како интегрален дел на тоа општество. Во Словенија, не само со Уставот од 1992 година, туку и пред тоа, беше регулирана положбата на автохтоните малцинства, италијанското и унгарското, а со Уставот од 1992 година е регулирана и положбата на ромската заедница. Ние имаме уставно-правно декларирани две автохтони национални малцинства, унгарско и италијанско, за кои и со Уставот и со законите се регулирани посебни права за нивна заштита. А ромската заедница, поради специфичните историски и други околности, доби свој уставно-правен статус на етничка заедница. Тој не е ист со статусот на автохтоните малцинства. Ако зборуваме за етничката димензија на словенечкото општество и од уставно-правен аспект на регулирање, со Уставот е регулирано како темелно право - правото на слобода за припадниците на секоја народност, односно припадниците на другите народности имаат право да го искажуваат својот етнички идентитет на полето на културата, употребата на јазикот, вклучувајќи ги и Македонците и сите народности од поранешните простори на Југославија, кои сега живеат во Словенија. Тие можат, во согласност со Уставот, да ги користат сите можности кои се во функција на развивање на нивниот идентитет, да формираат културни друштва, а постои апсолутна можност да го користат својот јазик. Словенија ја поддржува ЕУ да дојде до својот Устав, кој сè уште е во процедура и дава поддршка за негова ратификација. Европскиот Устав е синтеза на сè она што е направено околу националните малцинства. Ако Уставот се усвои, сите досегашни стандарди и принципи кои се однесуваат на положбата и на правата на националните малцинства на земјите-членки на Унијата само ќе се потврдат на уставно ниво и ќе добијат во тежина".